

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, АДМІНІСТРУВАННЯ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ ТА ЛІДЕРСТВА**

освітній ступінь бакалавр
(назва освітнього ступеня)

галузь знань 07 Управління та адміністрування
(шифр і назва галузі знань)

спеціальність 073 Менеджмент
(код і назва спеціальності)

освітня програма «Менеджмент: бізнес-адміністрування»
(код і назва спеціальності)

тип дисципліни обов'язкова
(обов'язкова / вибіркова / факультативна)

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньо-професійної програми

Метіль Т.К.*(підпис, ініціали, прізвище)***РЕКОМЕНДОВАНО:**кафедрою управління підприємницькою та туристичною діяльністю
протокол №1 від 27.08.2021

Завідувачкафедри

Мазоха І.С.*(підпис, ініціали, прізвище)***ПОГОДЖЕНО:**Голова ради з якості вищої освіти
факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльностіДрагієва Л.В.*(підпис, ініціали, прізвище)*

Розробники програми:	к.пс.н., доцент кафедри загальної та практичної психології Мазоха І.С.
Рецензенти програми:	д. пс. н., доцент кафедри загальної та практичної психології Кічук А.В.; к.пс.н., доцент кафедри загальної та диференціальної психології, Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К.Д.Ушинського.

© Мазоха І.С., 2021

© ІДГУ, 2021

1. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	<i>Денна</i>	<i>Заочна</i>
<i>Кількість кредитів: 3</i>	<i>Лекції:</i>	
	16	4
<i>Модулів: 1</i>	<i>Практичні заняття:</i>	
<i>Загальна кількість годин: 90</i>		
<i>Рік вивчення дисципліни за навчальним планом: 2</i>	<i>Лабораторні заняття:</i>	
<i>Семестр: 4</i>	<i>Семінарські заняття:</i>	
	20	4
<i>Тижневе навантаження (год.):</i>	<i>Консультації:</i>	
- аудиторне: 3	-	-
- самостійна робота: 3	<i>Індивідуальні заняття:</i>	
<i>Форма підсумкового контролю: залік</i>		
<i>Мова навчання: українська</i>	<i>Самостійна робота:</i>	
	54	82

2. МЕТА ДИСЦИПЛІНИ

Предмет вивчення навчальної дисципліни «Психологія управління та лідерства» - психологічні закономірності управлінської діяльності та психологічні явища і закономірності організаційного лідерства..

Метою вивчення дисципліни «Психологія управління та лідерства» є: розуміння сутності психології управління як науки, котра вивчає психологічні закономірності управлінської діяльності, роль психологічних чинників в управлінні, психологічні механізми прийняття рішень, методи ефективного ділового спілкування, групову динаміку та психологію формування організаційних структур й кадрової політики; оволодіння теоретичними знаннями і практичними навичками з питань особистісного розвитку менеджера; формуванні у студентів індивідуальних особливостей та поведінкових навичок, які необхідні майбутньому керівнику; формування у студентів системи знань і професійних компетенцій в галузі фундаментальних досліджень, прикладних розробок і практики психології лідерства.

Міждисциплінарні зв'язки. Для засвоєння дисципліни «Психологія управління та лідерства» студенти використовують знання, вміння і навички, сформовані в ході вивчення дисциплін «Основи філософських знань», «Психологія», «Вступ до спеціальності з основами наукових досліджень» та ін. Освоєння даної дисципліни є необхідною основою для подальшого вивчення дисциплін загального та професійного циклів, а також дисциплін вільного вибору.

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Для обов'язкових навчальних дисциплін

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів компетентностей та програмних результатів навчання відповідно до освітньо-професійної програми: «Менеджмент: бізнес-адміністрування» та стандарту вищої освіти України спеціальності 073 Менеджмент.

Інформація про компетентності та відповідні їм програмні результати навчання за дисципліною

Шифр компетентності	Компетентності	Шифр програмних результатів	Програмні результати навчання
Загальні компетентності (ЗК)			
ЗК05.	Здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу.	ПРН 3.	Демонструвати знання теорій, методів і функцій менеджменту, сучасних концепцій лідерства
ЗК9.	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями	ПРН 3.	Демонструвати знання теорій, методів і функцій менеджменту, сучасних концепцій лідерства
		ПРН 16	Демонструвати навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань, бути критичним і самокритичним
ЗК13	Цінування та повага різноманітності та мультикультурності	ПРН 15	Демонструвати здатність діяти соціально відповідально та громадсько свідомо на основі етичних міркувань (мотивів), повагу до різноманітності та міжкультурності.
ЗК15	Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів)	ПРН 14.	Ідентифікувати причини стресу, адаптувати себе та членів команди до стресової ситуації, знаходити засоби до її нейтралізації.
Спеціальні (фахові) компетентності (СК)			
СК09.	Здатність працювати в команді та налагоджувати міжособистісну взаємодію при вирішенні професійних завдань.	ПРН 17	Виконувати дослідження індивідуально та/або в групі під керівництвом лідера
СК10.	Здатність оцінювати виконувані роботи, забезпечувати їх якість та мотивувати персонал організації.	ПРН 4	Демонструвати навички виявлення проблем та обґрунтування управлінських рішень.
СК11.	Здатність створювати та організовувати ефективні комунікації в процесі управління.	ПРН 11.	Демонструвати навички аналізу ситуації та здійснення комунікації у різних сферах діяльності організації.

СК14.	Розуміти принципи психології та використовувати їх у професійній діяльності.	ПРН 15	Демонструвати здатність діяти соціально відповідально та громадсько свідомо на основі етичних міркувань (мотивів), повагу до різноманітності та міжкультурності
СК15.	Здатність формувати та демонструвати лідерські якості та поведінкові навички	ПРН 9.	Демонструвати навички взаємодії, лідерства, командної роботи.
		ПРН 14.	Ідентифікувати причини стресу, адаптувати себе та членів команди до стресової ситуації, знаходити засоби до її нейтралізації.
		ПРН 15	Демонструвати здатність діяти соціально відповідально та громадсько свідомо на основі етичних міркувань (мотивів), повагу до різноманітності та міжкультурності

Матриця відповідності компетентностей результатам навчання за дисципліною НРК

Шифр компетентності	Результати навчання			
	Знання	Уміння	Комунікація	Автономність та відповідальність
ЗК05.	ПРН 3.			
ЗК9.	ПРН 3.			
ЗК13.		ПРН 14.		ПРН 15
ЗК15.		ПРН 14.		
СК09.			ПРН 17	
СК10.		ПРН 4		
СК11.		ПРН 11.	ПРН 11.	
СК14.				ПРН 15
СК15.		ПРН 9.	ПРН 14.	ПРН 15

IV. Примірний тематичний план

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредитаЄКТС 90 годин.

№ з/п	Назви модулів / тем	Кількість годин (денна форма навчання)							Кількість годин (заочна форма навчання)						
		Аудиторні	Лекції	Семінарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота	Аудиторні	Лекції	Семінарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота
1.	Теоретичні засади психології управління. управління	4	2	2	-	-	-	6	2	2					12

2.	Психологічні аспекти управлінської діяльності	6	2	4	-	-	-	8	2	2					12
3.	Особистість керівника як чинник підвищення ефективності управлінської діяльності	8	4	4	-	-	-	8	2		2				12
4.	Стиль керівництва як чинник ефективності управління	4	2	2	-	-	-	8	2		2				12
5.	Історія виникнення і розвитку психології лідерства	4	2	2	-	-	-	10							12
6.	Теоретичні основи психології лідерства	4	2	2	-	-	-	10							12
7.	Психологія розвитку особистості лідера організації	6	2	4	-	-	-	2							10
Проміжний контроль		-	-	-	-	-	-	2							-
Разом:		36	16	20	-	-	-	54	8	4	4				82

V. Зміст дисципліни

Тема 1. Теоретичні засади психології управління. управління.

Управлінські стосунки як предмет науки управління. Характеристика предмета психології управління. Історія становлення науки управління. Основні етапи розвитку психології управління. Сучасні теорії управління.

Тема 2. Психологічні аспекти управлінської діяльності

Специфічні особливості управлінської діяльності. Функціональний аналіз управлінської діяльності. Поняття управлінської відповідальності. Прийняття управлінського рішення. Делегування керівником частини своїх повноважень виконавцям. Вимоги до функції контролю. Сутність і структура управлінського впливу.

Тема 3. Особистість керівника як чинник підвищення ефективності управлінської діяльності

Різноманітність науково-практичних підходів до аналізу професійно важливих якостей керівника. Характеристика особистісних особливостей керівника, що перешкоджають ефективному управлінню. Аналіз соціально-типологічних особливостей конформного й ригідного керівників. Характеристика особистості авторитарного керівника. Явище макіавелізму в управлінні. Соціально-психологічний портрет ефективного керівника.

Тема 4. Стиль керівництва як чинник ефективності управління

Поняття стилю керівництва. Традиційна концепція стилів керівництва й аналіз їх основних параметрів (К. Левін). Об'єктивні й суб'єктивні фактори вибору керівником управлінського стилю. Порівняльна характеристика ефективності авторитарного й

демократичного керівництва. Умови ефективності колективного управління, його переваги й недоліки. Концепція стилів керівництва ГРИД.

Тема 5. Історія виникнення і розвитку психології лідерства

Основні етапи розвитку психології лідерства. Оформлення проблеми лідерства і керівництва як наукової проблеми: дослідження Н. Макіавеллі. Конкуруючі теорії лідерства в ХІХ столітті: концепція героїчного детермінізму Т. Карлейля, А. Вуда; концепція соціального детермінізму: ідеалістичний варіант Гегеля, матеріалістичний варіант К.Маркса; адаптивно-еволюційна концепція А. Кребер і Р. Мертона. Становлення психології лідерства: психогенетичні дослідження Ф. Гальтона в роботі «Спадковість таланта: закони і наслідки». Психоаналітичний підхід до проблеми лідерства і керівництва: психоаналіз З. Фрейда і влада; концепція влади А. Адлера; підхід К.Юнга до проблеми влади; погляди В. Райха на владу. Біхевіоризм і проблема лідерства. Гуманістичний підхід до проблеми лідерства і керівництва: А. Маслоу.

Тема 6. Теоретичні основи психології лідерства

Харизматична концепція лідерства. М. Вебер про харизматичне панування. Ж. Блондель про харизматичне лідерство. Психологічні дослідження харизми. Підхід з позиції особистих якостей: інтелектуальна теорія Е. Гізеллі. Деструктивне керівництво. Поведінковий підхід. Авторитарно-ліберальний континуум стилів керівництва. «Управлінська решітка» Р.Р. Блейка і Дж.С. Моутон. Підхід з позиції влади: класифікація форм влади по Френч і Рейвену. Дослідження влади Х. Хекхаузена. Ситуаційний підхід: теоретико-експериментальне обґрунтування Ф. Фідлера і А. Лейстера (концепція «проміжних факторів»). Атрибутивна теорія лідерства.

Тема 7. Психологія розвитку особистості лідера організації

Принцип розвитку в психології. Поняття життєвого шляху в роботах Ш. Бюлер. Концепція життєвого стилю А. Адлера. Уявлення про життєвий шлях С.Л. Рубінштейна. Концепція життєвого шляху Б.Г. Ананьєва. Структура життєвого шляху по К.А. Абульхановой-Славської. Детермінація розвитку особистості за В. М. Бехтеревим, Л.С. Виготським, С.Л. Рубінштейном. Соціальні умови розвитку особистості успішного лідера організації: макро, мезо і мікроумови. Теорія самодетермінації і особистісної автономії Е. Деси і Р. Райан. Ідея вільної причинності В.А. Петровського.

5.1. Тематика семінарських (практичних, лабораторних) занять.

Тема 1. Теоретичні засади психології управління – 2 год.

Тема 2. Психологічні аспекти управлінської діяльності – 4 год.

Тема 3. Особистість керівника як чинник підвищення ефективності управлінської діяльності – 4 год.

Тема 4.. Стиль керівництва як чинник ефективності управління – 2 год.

Тема 5. Історія виникнення і розвитку психології лідерства – 2 год.

Тема 6. Теоретичні основи психології лідерства – 2 год.

Тема 7. Психологія розвитку особистості лідера організації - 4 год.

РАЗОМ – 20 год.

5.2. Організація самостійної роботи студентів

№ з/п	Вид роботи	Кількість годин		Форми звітності
		Д.ф.н.	З.ф.н.	
1.	Опрацювання лекційного матеріалу	6	15	конспект
2.	Підготовка до семінарських занять	8	15	усна/письмова відповідь на семінарському занятті

3.	Огляд наукової літератури з тематики семінарських занять	8	2	конспект/повідомлення
4.	Робота з Інтернет-ресурсами	3	5	повідомлення
5.	Підготовка до модульного (проміжного) контролю.	3	5	модульна контрольна робота
6.	Складання за вивченим матеріалом тестів	6	10	письмове / електронне виконання
7.	Виконання індивідуальних завдань: - підготовка рефератів - ведення термінологічного словника	8 10	20	реферат словник термінів
8.	Підготовка до підсумкового (залікового) контролю	2	10	залік
	Разом	54	82	

Орієнтовна тематика рефератів з дисципліни «Психологія управління та лідерства»

1. Управлінські стосунки як предмет науки управління.
2. Сутність і структура управлінського впливу.
3. Психологічні рекомендації з ведення переговорного процесу.
4. Аналіз соціально-типологічних особливостей конформного й ригідного керівників.
5. Концепція особистісних обмежень у діяльності керівника.
6. Традиційна концепція стилів керівництва й аналіз їх основних параметрів (К. Левін).
7. Аналіз стилів управління за концепцією ГРИД.
8. Поняття «решітки менеджменту» у закордонній психології управління. (Блейк, Мутон).
9. Управлінське психологічне консультування талановитих керівників організацій.
10. Психологічні основи професійної орієнтації обдарованої молоді.
11. Управлінське психологічне консультування талановитих керівників: цілі і завдання, їх обґрунтування.
12. Психологічне консультування керівників з проблеми інновацій (програма психологічного консультування та її теоретичне обґрунтування).
13. Психологічне консультування керівників з проблеми формування управлінської команди (програма психологічного консультування та її теоретичне обґрунтування).
14. Психологічне консультування керівників з проблеми створення координованої системи зв'язків (програма психологічного консультування та її теоретичне обґрунтування).
15. Теоретико-експериментальні дослідження внутрішньої мотивації обдарованих керівників.

Приклад оформлення термінологічного словнику

Термін	Визначення	Ресурс
Лідерство	здатність впливати на окремі особи та групи осіб в процесі спрямування їх діяльності на досягнення цілей організації.	Словник основних термінів і понять з дисципліни «Менеджмент і адміністрування (теорія організації)» для студентів спеціальності 073 Менеджмент ступеня вищої освіти «бакалавр» [Текст] / А.І. Соловйов. – Херсон: вид-во ФОП Вишемирський В. С, 2019. – 31 с.

Орієнтований список питань до заліку «Психологія управління та лідерства»

1. Управлінські стосунки як предмет науки управління.
2. Основні етапи розвитку психології управління.
3. Сучасні теорії управління.
4. Специфічні особливості управлінської діяльності.
5. Поняття управлінської відповідальності.
6. Сутність і структура управлінського впливу.
7. Різноманітність науково-практичних підходів до аналізу професійно важливих якостей керівника.
8. Характеристика особистісних особливостей керівника, що перешкоджають ефективному управлінню.
9. Аналіз соціально-типологічних особливостей конформного й ригідного керівників.
10. Характеристика особистості авторитарного керівника.
11. Явище макіавелізму в управлінні.
12. Соціально-психологічний портрет ефективного керівника.
13. Поняття стилю керівництва.
14. Традиційна концепція стилів керівництва й аналіз їх основних параметрів (К. Левін).
15. Об'єктивні й суб'єктивні фактори вибору керівником управлінського стилю.
16. Структурні методи управління конфліктами
17. Порівняльна характеристика ефективності авторитарного й демократичного керівництва.
18. Основні етапи розвитку психології лідерства.
19. Оформлення проблеми лідерства і керівництва як наукової проблеми: дослідження Н. Макіавеллі.
20. Конкуруючі теорії лідерства в ХІХ столітті: концепція героїчного детермінізму Т. Карлейля, А. Вуда; концепція соціального детермінізму: ідеалістичний варіант Гегеля, матеріалістичний варіант К.Маркса; адаптивно-еволюційна концепція А. Кребер і Р. Мертона.
21. Становлення психології лідерства: психогенетичні дослідження Ф. Гальтона в роботі «Спадковість таланта: закони і наслідки».
22. Психоаналітичний підхід до проблеми лідерства і керівництва: психоаналіз З. Фрейда і влада; концепція влади А. Адлера; підхід К.Юнга до проблеми влади; погляди В. Райха на владу.
23. Біхевіоризм і проблема лідерства.
24. Гуманістичний підхід до проблеми лідерства і керівництва: А. Маслоу.

25. Харизматична концепція лідерства.
26. Підхід з позиції особистих якостей: інтелектуальна теорія Е. Гізеллі.
27. Деструктивне керівництво.
28. Авторитарно-ліберальний континуум стилів керівництва.
29. Соціальні умови розвитку особистості успішного лідера організації: макро, мезо і мікроумови.
30. Теорія атрибутивного лідерства.

6. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

- 6.1. *Форми поточного контролю* – усне та письмове опитування, презентація реферату, складання конспекту лекції, складання термінологічного словнику.
- 6.2. *Форми проміжного контролю* – модульна контрольна робота.
- 6.3. *Форми підсумкового контролю* - залік.

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби для демонстрування презентацій (ноутбук, проектор).

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

8.5.1. Базова

1. Балабанова Л.В., Сардак О.В. *Управління персоналом: підручник*. К.: Центр учбової літератури. 2011. С. 391-417.
2. Богоявленська Ю.В. *Психологія управління [Текст]: Навч. посібник* / Ю.В. Богоявленська, Т.П. Грабар, Є.І. Ходаківський. – 3-тє вид., перероб. та доп. К.: ЦУЛ, 2011. 664 с.
3. Кононець М.О. *Психологія професійної моральності підприємців: теорія та сучасна практика: [монографія]* К.: Омега-Л, 2013. 166 с.
4. Нестуля О. О. *Лідерство в управлінні персоналом* / Нестуля О. О., Нестуля, С. І. // *Управління персоналом в ХХІ столітті : кадрова політика, мотивація, оплата праці*. Полтава : Полтавський літератор, 2010. 480 с.
5. Орбан – Лембрик Л.Е. *Психологія управління: Посібник. 2 –ге видання*/ Л.Е. Орбан – Лембрик - Київ: Академвидав., 2010.
6. *Психологія бізнесу та управління: навч. посібник*/ Н.І. Жигайло, М. О. Кохан, Н.М.Данилевич; за ред. проф. Н.І. Жигайло. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. – 308 с.І
7. Свидрук І.І., Миронов Ю.Б. *Психологія управління та конфліктологія. Підручник*. Львів: Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2017. - 320 с.
8. Угрин О. Г. *Психологія управління: практичний посібник*. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 164 с.
9. Ходаківський Є. І., Богоявленська Ю. В, Граба Т. П. *Психологія управління: підручник*. К.: Центр учбової літератури, 2008. 608с.
10. Юрков О.С. *Психологія управління: курс лекцій для студентів денної і заочної форм навчання напряму*. Мукачево: МДУ, 2017. 179 с.

8.2. Допоміжні джерела

1. Дудкевич Т.В. *Конфліктологія з основами психології управління*. К. : Центр навчальної літератури, 2018.
2. Жаворонкова Г.В., Скібіцький О.М., Сівашенко Т.В. *Управління конфліктами: Навч. посіб.* / Г.В. Жаворонкова , О.М. Скібіцький, Т.В. Сівашенко Т.В. К.: Каравела,

2018.

3. Ложкін Г. В. Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика: Навчальний посібник /Ложкін Г. В., Пов'якель Н. І. К.: Професіонал, 2017. 416 с.

4. Маркіна І. А., Вороніна В. Л., Дмитренко І. А. Лідерство як феномен сучасного менеджменту. Економічний простір: Збірник наукових праць. 2020. № 159. С. 88-91. 178 с. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/9007>

5. Мітлош А. В., Маляко В. О., Бажанюк В.С., Камишин В. В. Психологічні особливості лідерської обдарованості: концепції, діагностика, тренінги [Текст]: монографія. К. : Ін-т обдарованої дитини, 2014. 290 с.

6. Нестуля О.О. Основи лідерства. Наукові концепції (від найдавніших часів до середини ХХ ст.): навч.посіб / О.О. Нестуля, С.І. Нестуля. Полтава: ПУЕТ, 2016. 227 с.

7. Нестуля О.О. Основи лідерства. Наукові концепції (середина ХХ ст. – початок ХХІ ст.): навч.посіб / О.О. Нестуля, С.І. Нестуля. Полтава: ПУЕТ, 2016. 375 с.

8. Психологічні особливості лідерської обдарованості: концепції, діагностика, тренінги : монографія / А.В. Мітлош, В.О. Моляко, В.С. Бажанюк, В.В. Камишин. Київ: [Інститут обдарованої дитини], 2017. 290 с.

9. Розвиток лідерства / за заг. ред. І. Ібрагімової. Київ. 2012. 400 с.

10. Романовський О. Г., Гура Т. В., Книш А. Є., Бондаренко В. В. Теорія і практика формування лідера: навчальний посібник. Харків. 2017. 100 с

11. Теорія і практика формування лідера: навчальний посібник / О.Г. Романовський, Т.В. Гура, А.Є. Книш, В.В. Бондаренко – Харків, 2017. 100 с.

12. Яцура В., Хоронжий А., Жигайло Н. Психологія керівника. Навчальний посібник. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2014. 256 с.